

ФАКУЛЬТАТИВНІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СУДДІВ

Марина Анатоліївна БАРСУК,

кандидатка юридичних наук,
<https://orcid.org/0000-0001-6560-1024>

Судді відіграють особливу роль у розвитку держави як правового, демократичного та соціального утворення. Разом із тим, судді спроможні повноцінно виконувати таку роль лише тоді, коли їх професійне та особисте життя буде характеризуватись належним рівнем соціальної безпеки, досягнення чого часто констатується за результатами ефективного застосування заходів соціального захисту суддів. Ця обставина актуалізує (в контексті триваючої судово-правової реформи) питання комплексної оптимізації соціального захисту суддів, як громадян, як працівників, а також, як професійних публічних службовців зі статусом судді. Між тим, ефективність цієї реформи можна констатувати щонайперше тоді, коли врешті удосконаленою буде функціональна характеристика соціального захисту суддів. Зазначене є цілком закономірним в силу того, що ключовою рисою, котра характеризує динамічну природу і потенціал динамічного вияву соціального захисту суддів в Україні, є функції соціального захисту відповідного кола працівників з особливим трудовим статусом. У цьому контексті слід наголосити на тому, що функції соціального захисту сприяють загальній безпеці, самостійності та незалежності, які є необхідними задля ефективного виконання суддями своїх конституційних і трудових (непроцесуальних) обов'язків. Таким чином, покращення функціональних характеристик соціального захисту суддів має першорядне значення для успіху поточної судово-правової реформи.

Спершу зазначимо, що функціями соціального захисту суддів в Україні є цілісна система напрямів впливу на суспільні відносини і процеси стосовно забезпечення належного рівня соціальної безпеки суддів шляхом застосування до них заходів соціального захисту, які застосовуються уповноваженими на це суб'єктами соціального права та відображають соціально-правовий, демократичний і економічний характер розвитку держави, враховуючи значимість соціального захисту суддів в структурі гарантій забезпечення самостійності суддів і незалежності суду в Україні.

Як цілісна система, комплекс функцій соціального захисту суддів складається із основних (група загальних і група базових функцій), а також із факультативних функцій, яким по сьогодні не приділяється належна увага вчених, хоча функції соціального захисту працівників загалом вже широко дослідженні багатьма українськими науковцями, серед яких: В. В. Безусий [1], В. О. Гаврилюк [2], В. О. Журавель [3] та ін. учені.

Зазначимо, що факультативні функції є особливими напрямами впливу, що випливають з основних функцій соціального захисту, сприяючи комплексній об'єктивізації соціального захисту суддів в Україні, як праців-

ників з відповідним конституційним і трудовим статусом. Систему таких функцій соціального захисту складають наступні функції:

1) контрольно-профілактична функція соціального захисту суддів. Оскільки заходи соціального захисту суддів спрямовані на досягнення певного результату – забезпечення належного рівня соціальної безпеки суддів, для них властива також контрольно-профілактична функція, яка зосереджена на створенні механізмів: по-перше, моніторингу за: ефективністю здійснення таких заходів; за станом соціальної безпеки загалом та в результаті застосування заходів соціального захисту, зокрема; по-друге, контролю відповідності дій і рішень суб'єктів, які здійснюють заходи соціального захисту суддів, меті та завданням такого захисту; по-третє, пошуку резервів для уникнення формування умов, за яких суддя буде характеризуватись неналежним станом безпеки, що потребуватиме застосування до нього заходів соціального захисту (коли такі ситуації не є природними);

2) інноваційна функція соціального захисту суддів. Соціальний захист суддів характеризується зазначеною функцією в результаті визнання державою: важливості адаптивної та креативної діяльності суб'єктів системи соціального захисту суддів; неможливості створення ідеальної системи соціального захисту суддів, що повсякчас залишатиметься настільки ж ефективною у світі, який характеризується глобальними, загальнонаціональними та локальними викликами, що час від часу зазнають змін. У результаті цієї функції здійснюються наукові дослідження, впроваджуються інноваційні методи, способи та засоби соціального захисту суддів, удосконалюються процедури соціального захисту, правові статуси суб'єктів, відповідальних за соціальний захист суддів та ін. Таким чином зазначена функція соціального захисту заохочує до продукування та впровадження нових ідей, методологій та рішень, що врешті можуть призвести до максимізації ефекту попередження нових і подолання існуючих соціальних викликів і ризиків, приймаючи до уваги особливості правового статусу судді;

3) функція прихильності. Ця функція соціального захисту суддів є багатогранною. По-перше, функція прихильності сприяє збільшенню лояльності суддів до системи правосуддя та ідей права. Хоча й в ідеальному вимірі припускається, що суддею стає працездатний громадянин, що є доброчесним професіоналом, який бажає самовіданно служити ідеалам права, культивувати справедливість у суспільстві, слід констатувати, що судді – це люди, а стійка соціальна несправедливість, яку зазнають люди, є чинником нігілізації людини. Натомість, коли судді перебуватимуть у стані соціальної безпеки, а у разі виникнення соціальних ризиків, до них будуть застосовані адекватні заходи соціального захисту, такі працівники будуть спроможними в повній мірі відчувати захищеність, яка обумовлена належним функціонуванням системи правосуддя (насамперед суб'єктів суддівського самоврядування, суб'єктів суддівського врядування), а також національної системи соціального захисту. По-друге, функція прихильності сприяє збільшенню лояльності суспільства до держави та до посади судді, як до посади, яку займає захищений працівник з особливим статусом, на якого неможливо неправомірним чином вплинути й який, зважаючи лише на право, культивує справедливість у суспільстві незалежним чином. З цього приводу

слід наголосити на тому, що загалом «неавторитетність посади в органах публічної служби та недовіра суспільства до держави безпосередньо позначається на психофізіологічному благополуччю особи, котра займає таку посаду, а отже становить ризик для її соціальної безпеки, що потребує втручання у вигляді застосування в такій ситуації відповідних соціально-безпекових (антикризових) заходів реагування. По-третє, функція прихильності сприяє встановленню та зміцненню стійких взаємовідносин між суддями, службами підтримки та відповідними заінтересованими сторонами (звісно, в тій мірі, в якій ці зв'язки не вважаються корупційними, такими, що можуть бути пов'язаними з корупцією, в інший спосіб шкодити незалежності суду та самостійності суддів);

4) ідеологічна функція соціального захисту суддів. Виокремлена функція виконує низку соціально значимих ролей, серед яких: по-перше, вона об'єктивує ключові соціально-правові цінності (людиноцентризм, гуманізм, соціальна справедливість, соціальна рівність, соціальна солідарність, чесність та ін.), переносючи їх зі сторінок наукових праць та з текстів законодавчих актів у практичну дійсність, сприяючи переконанню суддів і суспільства в цілому у тому, що держава в дійсності продовжує свій розвиток крізь призму людиноцентризму, прагнучи задовольнити євроінтеграційні прагнення Українського народу; по-друге, соціальний захист суддів пропагує ідею реальності соціального захисту, а також потенціал держави задовольнити соціальну безпеку громадян (безпосередньо у контексті суддів це також має значення для підвищення інтересу серед юристів-професіоналів в задоволенні права на працю шляхом доступу до посади судді, що актуалізовано наразі кадровою кризою в системі правосуддя); по-третє, формує соціально безпечні умови буття судді (членів його сім'ї), в якій він спроможний більш чуйно розуміти усі спектри ідеології права, цінності соціального права, відображаючи такий стан правосвідомості у судових рішеннях.

Підсумовуючи викладене зазначимо, що в процесі реформування соціальної безпеки суддів сьогодні вкрай необхідно враховувати, що система функцій соціального захисту складається з трьох груп функцій: загальних, базових і факультативних. При цьому, хоча факультативним функціям не завжди приділяється належна увага вченими та органами публічної влади, такі функції відіграють помітну роль у підвищенні загальної ефективності та адаптивності системи соціального захисту суддів у державі. Зосереджуючись на таких аспектах соціального захисту, як контроль, інновації, посилення лояльності та ідеологізація, суб'єкти системи соціального захисту суддів забезпечуватимуть постійній розвиток цієї системи, виконуючи ключові вимоги принципів соціального захисту суддів в Україні.

Список використаних джерел:

1. Безусий В.В. Функції соціального захисту державних службовців. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 3 (65). С. 109-115. doi:10.32840/1813-338X-2019-3-18.
2. Гаврилюк В.О. Функції соціального захисту працівників публічної служби. *Соціальне право*. 2020. № 2. С. 29-34. doi:10.37440/soclaw.2020.02.05.
3. Журавель В.О. Зміст функцій правового регулювання соціального захисту працівників судової системи. *Юридична наука*. 2019. Т. 2, № 12 (102). С. 107-116.